

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NYT FRA DET GAMLE HELSINGØR

Nr. 2 / 2022

Generalforsamling efter 3 år

For første gang i 3 år har Foreningen afholdt generalforsamling. De forrige blev aflyst. Bestyrelsen har således ikke været på valg siden 2019, og regnskabet er ikke blevet godkendt.

Det sidste skete desværre heller ikke denne gang, da vores kasserers familie var ramt af corona. Det betyder, at vi i forbindelse med et foredrag i efteråret 2022 vil indkalde til en ekstraordinær generalforsamling med et punkt på dagsordenen: Godkendelse af regnskabet.

Både »Sundtoldens Venners« og vores generalforsamling har godkendt betingelserne for en sammenslutning af de 2 foreninger. Da der ikke længere er noget Sundtoldsmarked, har den anden forening mistet sin primære opgave. De midler, Sundtoldens Venner (SV) bringer med ind i Museumsforeningen, skal bruges til at belyse Sundtoldens historie. Samtidig blev 2 medlemmer af ledelsen i SV indvalgt i vores bestyrelse. Der er et vist overlap af medlemmer.

Bestyrelsen har endnu ikke konstitueret sig, men følgende blev valgt for 2 år: Ingrid Dora Jarnbjer, Flemming Jensen og Tom Sinding. Valgt for 1 år: Carsten Rygaard (SV), Vibeke Prieme (SV) og Bente Thomsen.

2 tidligere bestyrelsesmedlemmer blev valgt som suppleanter: Torben Bill-Jessen og Charlotte Fenger. De indgår, som det er kutymer, i arbejdet på linje med de andre i bestyrelsen. Derudover deltager Elisabeth Thorsen som tilforordnet.

*Tom Sinding
Formand*

Forsidebilledet

Forfatteren Edvard Alexander Svedstrup (1864-1930) på cykel. Det er Svedstrup i midten. Billedet er angiveligt taget ved Svingelport. Kilde: Helsingør Museerne.

NYT FRA DET GAMLE HELSINGØR

Bente Thomsen (ansvh.)

Torben Bill-Jessen

Charlotte Fenger

Tryk: Nofoprint, Vallensbæk

Nyt fra det gamle Helsingør

udkommer med 4 numre

om året i februar, maj,

august og november.

Stof til bladet sendes til
btsnekkersten@gmail.com

Deadline for nr. 3/2022 er
fredag 24.6.2022

Helsingør Museumsforening

Formand: Tom Sinding

Kasserer: Flemming Jensen

David Høyer

Ingrid Dora Jarnbjer

Vibeke Prieme

Carsten Rygaard

Bente Thomsen

Torben Bill-Jessen (suppleant)

Charlotte Fenger (suppleant)

Elisabeth Thorsen (tilforordnet)

Foreningens hjemmeside:

www.helsingormuseumsforening.dk

Kontingent for 2022:

225 kr. for enkeltpersoner

275 kr. for par

575 kr. for firmaer

Betaling kan ske på:

Reg. 2255, konto 1905 639 169

MobilePay nr. 307140.

Kontingent kan ikke længere
betales på Bymuseet.

Kirketyven Peder Abrahamsen 1696

Af Torben Bill-Jessen

Helsingør Byting 5. oktober 1696

På bytinget samlede kongelig majestæts byfoged Anders Hansen Richert og byskriver Hans Bachmand, byens 8 tingmænd til det sædvanlige mandagsmøde i byens ting.

Hans Günther trådte frem, og på Sankt Olai Kirkes kirkeværge Povel Olufsens vegne begærede han, *at den udi arrest anholdte kirketyv, Peder Abrahamsen måtte for retten opkaldes (for) sin forklaring at gøre, til hvad ende han den 28. september 1696, haver ladet sig indlukke udi Sankt Olai Kirke, hvor han blev befunden, at have hos sig en håndøkse og en knibtang.* Peder Abrahamsen var nemlig den pågældende dag blevet pågrebet af kirkens klokker Hans Bastian von Woweren inde i kirken og sat i rådhuskælder.

Tyven blev nu hentet op fra kælderen og lænkerne taget af ham, så han var ledig og løs. Det var byfogeden Anders Hansen, den tids politimester, der ledte forhøret og byskriveren Hans Bachmand, der førte protokollen. Derforuden var Hans Günther til stede som anklager på kirkens vegne. Tyven Peder Abrahamsen blev bedt om at fremkomme med en forklaring og bekendelse. Peder forklarede velvilligt, at han var barnefødt i Gislev sogn og by på Fyn, hvor han stedse havde været indtil for 3 år siden, da han kom her til Sjælland fra Nyborg til Korsør. Herefter har han fartet rundt fra by fra by indtil for 14 dage siden, da han kom her til Helsingør. Overnatningsmulighed fik han hos Hans Olsen spillemænd ved Gammel Kloster (Klostergade). Siden da har han stedse gået og betlet her i byen. Han forklarede yderligere, at han havde været i Olai Kirke lørdag den 26. september. Her havde han talt med klokkerens tjener om at ville tale med præsten. Her blev han opmærksom på en stor sort bog med 2 spænder på. Den bog lukkede han op og læste i og fik den tanke at tage den, men turde dog ikke den gang, da klokkerens tjener havde talt med ham i kirken.

Gl. Kloster ved Fiolgade med byens »Hestekilde«, der var en del af byens vandforsyning. (i dag Bycenteret) Stengade ses nederst med Svingelport. Kort af Resen o. 1660

Det planlagte tyveri

Mandagen efter, den 28. september klokken 2 om eftermiddagen, tog han fra sin vært i Gammel Kloster, imod værtens vilje en håndøkse, en knibtang og et stykke jern, som han tænkte at ville sælge. Han mente, at han kunne få 10 skilling for øksen, 4 skilling for tangen samt 2 skilling for jernet. Øksen og tangen fik han ikke solgt, men jernet fik han 2 skilling for. Derefter kom han igen i tanke om den bog, han tidligere havde set i kirkens sakristi. Den vilde han stjæle, men da han kom til kirkens sakristidør, var den lukket, så han kunne ikke komme ind. Han tog da den spidse ende af knibtangen og brød med den på låsen, men kunne ikke få den op. Da han ikke kunne komme ind, besluttede han at gå ud af den vestre kirkedør (altså at forlade kirken). Men da kom klokkerens tjener ind i kirken, og Peder overvejede, om at tjeneren havde set ham. Derfor gik han hen og lagde sig i en stol med den mening at skjule sig for klokkerens tjener. Men tjeneren kom straks hen til stolen, som han lå i og fandt ham der. Tjeneren gik nu ud af kirken og låste kirkedøren efter sig.

Herefter tog Peder øksen og tangen med sig hen til kirkedøren, da han mente at kunne åbne døren med dem og komme ud, men forgæves. Så lagde han øksen og tangen fra sig ved døren og blev stående bag døren, indtil klokkerens tjener kom tilbage sammen med byens tjener og mange andre godtfolk. Da greb byens tjener fat på ham.

- Forhøret af den stakkels Peder fortsatte. Peder bekendte, at han for klokkeren Hans Bastian havde be-

kendt dengang, han blev pågrebet, hvad han havde ville gøre med øksen og tangen. Anklageren Hans Günther spurgte, hvad Peder ville stjæle i sakristiet. Hvortil Peder svarede, at det var kun den store sorte bog, han havde set den anden dag, han ville stjæle.

- Han blev spurgt om hvad han havde i tankerne, da han løb hen og forstak (gemte) sig i stolen, om han ville blive i kirken natten over. Hvortil han svarede nej.
- Hvor gammel han var, han svarede 26 år.
- Om han er gift. Hvortil han svarede nej, men erkendte sig at have haft med sig fra Fyn et kvindemenneske, som han havde ligget i med et halvt års tid, som nu reder til barsel med ham.
- Han blev spurgt, hvor hun nu er, hvor hun er født, om hun er pige eller enke, da han kom i omgængelse med hende. Han svarede, at hendes navn var Margrethe Lauritsdatter, at hun var født i Højelse ved Køge og var en enke efter en bådsmand, som var død i København. Hvor hun er nu, ved han ikke.
- Om hun er medvider med ham i dette hans forsæt at stjæle. Hertil svarede han nej
- Nu blev han spurgt, hvad andet tyveri han i sin tid kan have begået. Hertil svarede han, at i år da han gik til Helene Kilde, stjal han 6 hønseæg i en by der hedder Ude Sundby, det var fra den mand som lånte ham hus om natten. I en anden by stjal han et fyr-

Helene Grav ved Tisvildeleje. Her har mennesker valfartet til i århundreder for at få del i det helsebringende vand. Tegning af P. Madsen 1849. Kilde: samlinger.natmus.dk

stål, en kniv og et par gamle skjorter, som han har på sig. Han nægtede aldrig i sin livstid at have stjålet andet end det han nu havde bekendt.

- Om han havde skudsmål enten fra sin hjemby, hvor han hørte til eller andre steder, hvor han havde opholdt. Svarede nej.
- Hvornår han sidst havde været til Guds bord. Peder svarede, at han aldrig havde været til Guds bord.
- Om han ikke tilforn enten havde ligget i horeri med nogen eller gjort nogen uetisk gerning. Hertil var svaret nej.
- Om den bekendelse, som han nu frivillig for retten *ledig og løs*, havde bekendt og findes indført i bogen, i alle måder er sand, og om han stadig vedstår den. Svarede ja.

Peder Abrahamsen blev nu bragt til sin celle under rådhuset igen.

Helsingør Byting 12. oktober 1696

7 dage senere blev igen sammenkaldt til møde på rådhuset. Anklageren se-

nior Hans Günther bekendte på kirkeværgen senior Povel Olsens vegne, at sagen kunne optages til dom. Tyven Peder Abrahamsen blev hentet op af fængslet og måtte for retten *ledig og løs* høre dommen blive oplæst tydeligt for ham, hvori han tilstår alt.

- Hr. Hans Günther tilspurgte tyven Peder Abrahamsen, om han siden sidste tingdag kunne erindre sig noget, som han indtil nu kan have forøvet og være årsag til, at han havde forøvet slige uetiske gerninger, og at han i så fald ville give det tilkender. Hertil svarede han nej, han havde aldrig begået andet end det som han forhen havde bekendt.
- I lige måde blev han spurgt om han ville have nogen at tale for sig udi sagen (forsvarer). Svarede nej, at han ingen ville have, men bad øvrigheden om en nådig dom.

Dommen over Peder Abrahamsen

Derpå kundgjorde Hans Günther i retten i sagen over bemeldte tyv Peder Abrahamsen, at for denne hans tyvagtige gerning, da bør han lide efter lovens 6te bog, 16. kapitel, 4. artikel, og straffes til kagen, samt videre efter loven at have tyvemærket i sin pande (brændemærke) og arbejde udi jern på Bremerholm i al sin livstid, herpå Hans Günther begærede en forsvarlig dom. Sagen blev af den tilstedeværende magistrat og kongelig majestæts byfoged optaget til dom. Så langt fortæller justitsprotokollen.

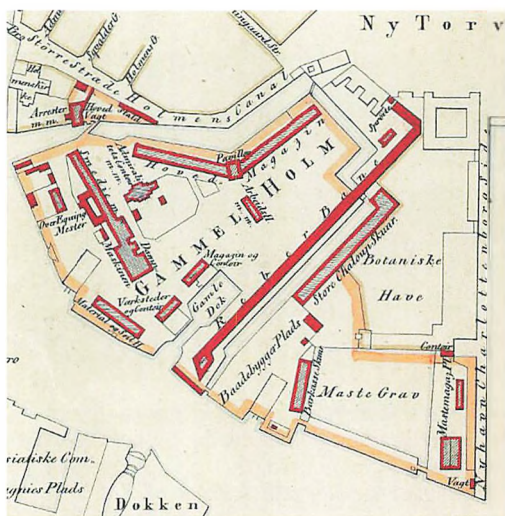
Ved at gå til Sankt Olai Kirkes arkiver i Rigsarkivet kan man finde nogle

breve, hvor historien om den arme Peder Abrahamsen fortsætter. Kirketyven Peder Abrahamsen, der forsøgte at bryde ind i kirken, hvor han havde til hensigt at stjæle en bog, men ej fik det gjort, da han blev opdaget. Han var nu dømt til anbringelse i straffeanstalten Bremerholm i København.

Byens tjener, hvis navn var Henrik Møller, beordres til at sørge for fangens fornødenheder under opholdet i kælderen. Fangen skulle jo have lidt at spise, mens man afgjorde hans videre skæbne, hvilket Henrik Møller af egen lomme skulle udlægge for senere af kirkeværgen at modtage det udlagte beløb. Den arme Abrahamsen sad i hullet fra den 28. september til den 4. november. I den tid fik Henrik Møller 6 skilling om dagen for fangens *for-tæring*, hvilket sammenlagt blev til 3 rigsdaler, 2 mark og 4 skilling, som blev betalt af kirkeværgen Povel Olufsen på kirkens vegne. (Det var den gang den forurettede, der skulle betale udgifterne for at få tyven straffet).

Straffeanstalten Bremerholm i København

Borgmestre og byråd, der havde besluttet at sende tyven til Bremerholm i København, skaffede en person ved navn Niels Hansen, der påtog sig jobbet *at følge med og levere den fangne kirketyv på Bremerholm hvilke 2 riksdaler, han nyder for sin umage og for-tæring*. Altså fik Niels Hansen den tvivlsomme fornøjelse at ledsage tyven til Bremerholm. Dertil skulle han bruge en hest til at *ride frem og tilbage på efter forordningen*. Da der kun er

Gammelholm (indtil ca. 1800: Bremerholm) er et område i Indre By i København, der omkranses af Inderhavnen, Slotsholmskanalen, Holmens Kanal og Nyhavn. Området var oprindeligt en holm mellem Amager og Sjælland. I 1510 omtales stedet første gang som Flådens værft, da kong Hans (1481-1513) bad høvedsmanden på Københavns Slot om at få tækket et par af øens huse. Året efter omtaler kilderne en skibsbygger på stedet. I de følgende århundreder var Flådens skibsværft placeret her.

nævnt én hest, må vi gå ud fra, at tyven måtte gå den lange vej. Hesten leveredes af Peder Truelsen *i borgmestre og råds ærinde på kirkens forretning*. Den udgift beløb sig til 10 rigsdaler. Efter 38 dage i hullet er transporten af misdæderen begyndt den 5. november til straffeanstalten Bremerholm.

Det var en alvorlig sag at komme til Bremerholm. Ud over at være en stor arbejdsplads med fast personale, i 1645 nævnes 70 kongelige smede, var det også en straffeanstalt. Lige så længe det var skibsværft, har man gjort brug af fanger. De blev rekrutte-

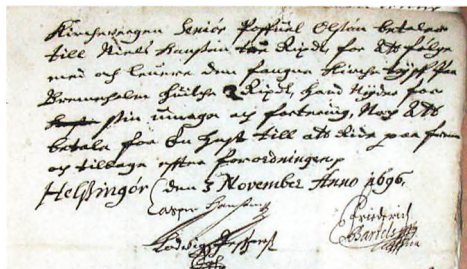
ret især af lediggængere rundt om på Sjælland, men altså også blandt kriminelle. Tidligere havde man brugt Københavns Slot, hvor fangerne blev indsat i slotstårnet, indsmedet i kæder og sat til groft arbejde. Fra omkring 1620 øgedes antallet så betydeligt, at deres opholdssted om natten i slotstårnet blev for snævert, hvorfor der indrettedes fængsler til dem på Bremerholm. Men selve arbejdet forandrede ikke karakter. Fangerne var i lænker nat og dag. Lænkerne kunne være slået både om hals, liv og ben.

I 1634 bragte 4 færger sin uhyggelige last fra Hellebæk til København. Lasten bestod af jernkæder fremstillet på Hammermøllen til Bremerholm. Kæderne havde en vægt af 140 skippund eller 22.120 kg. Lænkerne var til brug for Bremerholms fanger. Det kunne altså være i en af disse lænker, at den stakkels Abrahamsen blev indsmedet.

Hvor barbarisk behandlingen var af fangerne på Bremerholm, viser et eksempel på en fange i 1647, som var dømt til galge og gren for tyveri: Slotsfogeden på Københavns slot måtte lade ikke alene håret, men også ørerne og næsen skære af ham, og i den tilstand blev fangen lagt i jern på Holmen sammen med en anden som var *lige sådan faren*. Den, som havde opsigts med fangerne, skulle påse, at håret altid holdtes *smukt stakket* (kort) på forbryderen.

Peder fik vel en nådig dom, da galgen ellers ventede tyven. Men hvordan det gik den stakkels Peder Abrahamsen

her i straffeanstalten ved vi ikke, antagelig levede han resten af sit liv med hårdt arbejde og i lænker.

Billag gemt i kirkens regnskabsprotokol vedrørende staklen Peder Abrahamsen. Der står: Kirkeværgen senior Poffuel Olsen betaler til Niels Hansen 3 rigsdaler, for at følge med og leverer den fange Kirketyv på Bremerholm, hvilke 3 rigsdaler han nyder for sin umage og fortæring, nok at betale for en hest til at ride på frem og tilbage efter forordningen Helsingør den 3. november anno 1696 Casper Hansen, Ludvig Jespersen, Frederik Bartels.

Utrykte kilder:

Sct. Olai Kirkes regnskaber 1696, Rigsarkivet.

Helsingør Byfoged Justitsprotokol 1696-1700.

Trykte kilder:

V. Hostrup Schultz: Helsingør Embeds- og bestillingsmænd, 1906.

Laurits Pedersen: Helsingør i Sundtoldstiden 1426-1857, 1926.

Poul Thestrup: Mark og skilling, kroner og øre, 1991.

K. Th. Tofte: Guds ords tjenere ved St. Olai, 1959.

Sidste halvdel af historien er tidligere brugt i Forening og museum august 2011.

Helsingør Cyklebane 1895-1906

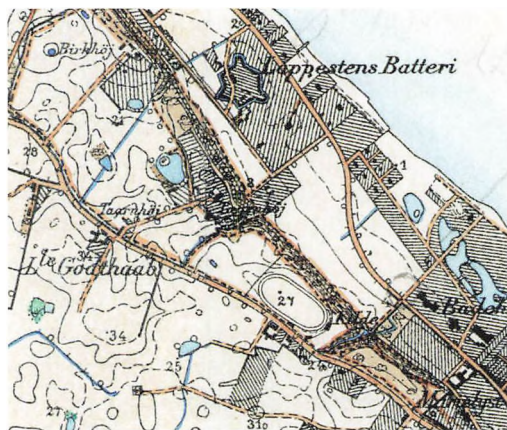
af Lars Bjørn Madsen

I årene efter 1880 blev cyklesporten for alvor udbredt herhjemme. Den havde da i en årrække været populær i England og Frankrig, og det var efter sigende tre englændere, der på ferie i Danmark i 1877 medbragte deres høje »Bicycler« og derved inspirerede danskerne til at gøre cyklingens kunst efter. Cyklingen i disse første år var præget af »nyhedens interesse« og var udelukkende et spørgsmål om at kunne beherske de tohjulede maskiner og det dernæst naturligt følgende spørgsmål, hvor hurtigt man kunne køre.

Derfor var cyklingen kun en sport, og først flere år senere opdagede man cyklens store værdi som samfundsnyttigt transportmiddel. Den første cykleklub blev stiftet den 7. maj 1881 i København under navnet »Dansk Bicycle Club«, og den eksisterer stadig. Den 8. oktober året efter blev de første rigtige cyklevæddeløb afholdt på en bane omkring plænen i Tivoli, men det blev dog først efter at »Dansk Bicycle Club« den 29. juni 1887 kunne indvi sin nye cyklebane, en 333 m lang jordbane, at der virkelig kom gang i cyklesporten, og udbredelsen blev ikke mindre, da »Klubben Cyclisten« i 1893 anlagde en 350 m lang cyklebane af træ ved Bernstorffsgade, dér hvor Københavns Hovedbanegård nu ligger. Denne udvikling skabte snart et behov for en cyklebane i provinsen. Den i 1890 stiftede klub, »Dansk Cykle Ring«, der

var en ret stor klub med flere lokalafdelinger i Nordsjælland, var ikke sen til at udnytte dette og besluttede derfor i begyndelsen af 1895 at anlægge en cyklebane i Helsingør. Den 11. februar sendte den daværende formand for lokalafdelingen, købmand Henrik F. S. Mohr, et brev til Helsingør Kommune, hvori klubben søgte om at få overladt en godt 3 tønder land stor grund, hvorpå der kunne anlægges en cyklebane.

Kommunen var positivt indstillet over for forslaget, da en cyklebane jo måtte kunne trække en masse folk til byen. Det vidste man fra de andre baner, og kunne man blot finde en passende grund til formålet, skulle der ik-

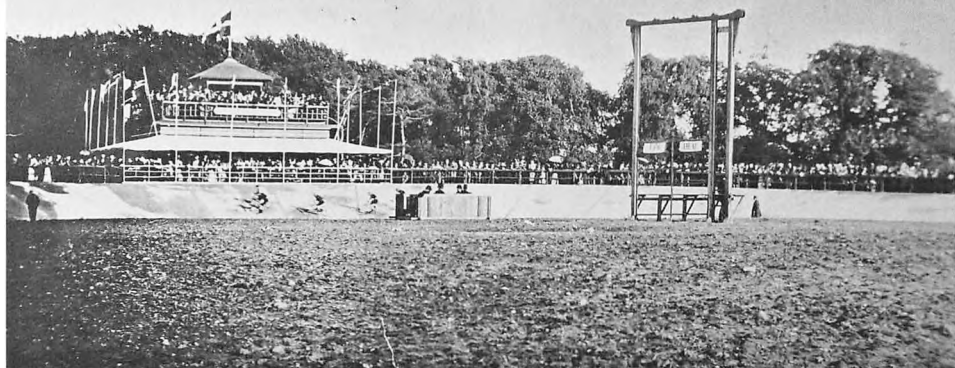
Dette udsnit af et topografisk kort, opmålt 1898, viser cyklebanen på den sydøstlige del af Marienlystskoven nær Rakkerrenden og Ophelia Kilde (betegnet Kilde på kortet). Et plankeværk, der er markeret på kortet, adskilte cyklebanens areal fra den nordvestlige del af jorderne. Som det også ses på kortet, var banen beliggende 27 m.o.h. Kort- og Matrikelstyrelsen.

ke være noget i vejen for at lade cykleklubben anlægge en bane. Man fandt derfor i samarbejde med Henrik F. S. Mohr en 4 1/4 tdr. land stor grund på Marienlysts jorder, afgrænset af Gl. Hellebækvej, Rakkerrenden, Taarnhøjs jorder og kystskrænten. Der var tale om den sydøstlige del af det område, der i dag omfatter Marienlystskoven.

Den 21. marts 1895 vedtog Byrådet endeligt at udleje grunden til »Dansk Cykle Ring« for et tidsrum af 20 år. Klubben måtte betale 400 kroner til den daværende lejer af arealet for at få ham til at fraflytte det i utide. Der skulle betales en årlig lejeafgift til kommunen på 125 kroner, der dog frafaldt, hvis »den kommunen tilfaldende del af totalisatorafgiften måtte overstige den årlige lejeafgift«. Totalisatorspil var dengang cyklebanernes eneste middel til at trække publikum til løbene. Lejemålet var uopsigeligt i 20 år fra kommunens side, men kunne af cykleklubben opsiges med et års varsel. Dog var man pligtig til, på kommunens forlangende, at ophæve lejeforholdet og ryddeliggøre arealet, hvis f.eks. banen var ude af drift i to på hinanden følgende år. Som lejere af banen stod følgende repræsentanter for »Dansk Cykle Ring«: købmand Henrik F. S. Mohr, fabrikant H. C. Hansen, telegrafist B. Bräuner og C. Jørgensen; de tre sidstnævnte fra København. Efter at ejendomsudvalget havde godkendt tegningerne af banen, kunne arbejdet med opførelsen af cyklebanen sættes i gang den 4. april 1895, og ledere af dette var arkitekt Em. Jensen, København og ingeniør Langvad,

formentlig fra Helsingør. Banen skulle være færdig 2. pinsedag samme år, og beregningerne viste sig at holde stik. Den 26. maj kunne Helsingør Cyklebane åbnes for træning, og ikke længe efter må bygningerne omkring banen have stået færdige. Helsingør havde fået en virkelig turistattraktion. Enhver, der kender området, hvorpå banen var beliggende, er ikke i tvivl om, at dette var tilfældet. Danmarks største cyklebane lå placeret midt i Marienlysts tidligere så berømte kongelige romantiske haveanlæg, og med sine 27 meter over Øresund må havudsigten have været en sidegevinst for de besøgende.

I Helsingørs Avis den 21. maj 1895 kunne man bl.a. læse følgende: »DCR's Bane ved Helsingør, den største i Danmark og uforligneligt smukt beliggende paa det høje Terræn ved Begyndelsen af Gl. Hellebækvej, vil om kort Tid staa færdig til at modtage de mange Besøg, som ventes. Banen vil ikke alene ved sin Beliggenhed, Størrelse og sine storstilede Bygninger hendrage Opmærksomheden paa sig, den vil ogsaa i alle andre Retninger kunne gjøre Krav paa at indtages blandt første Rangs Cyklebanerne, idet Bestyrelsen for Ringen i alt Væsentligt vil lede denne paa samme Maade som Hovedstadsbanerne«. Banelegemet var af cement og havde en omkreds på 402,25 m og var fra 6,60 til 9,20 m bredt. Den største stigning i svingene var ca. 2 meter. Banen var anlagt på et ret kuperet terræn, som man dels måtte udgrave og dels udfylde. Derved fik banelegemet et ret specielt udseende, der blev beskrevet såle-

Fotografi af cyklebanens sydlige sving med restaurationsbygningen. I forgrunden stativet, hvor meddelelsesskilte kunne hejses op til orientering for publikum; datidens lystavle! Fotografiet er optaget på en af de velbesøgte løbsdage og giver et indtryk af banens anseelige størrelse.

des: »Opløbssiden ligger dybt ned under Tilskuerpladsen, hvorfra man ser Rytterne ride som i en Hulvej, medens Svingene ikke rage saa Højt op i Lufften som man ellers er vant til at se. Fra de øverste Rækker paa Tilskuertribunen ses Løbene næsten i Fugleperspektiv. Svingene ere betydeligt stejlere og af en lidt anden Form end de sædvanlige«. Banen var forholdsvis lang og smal, da den måtte tilpasses efter grundens form. Hovedindgangen til cyklebanen fandtes ved Gl. Hellebækvej ved Rakkerrenden, og ved siden af denne var totalisatorbygningen med tilskuertribune. Ved banens sydlige sving over Ophelia Kilde var der en stor restaurationsbygning, hvis indehaver dette år var M. Nielsen, der også havde det daværende »Hotel d'Øresund«. Klubben måtte dog først indhente tilladelse til at drive offentlig re-

staurant hos den i nærheden konkurrerende virksomhed »Marienlyst Kur- og Søbadeanstalt«. En overdækket dommertribune var placeret i inderkredsen på en sådan måde, at den ikke generede overblikket over banen. Under tilskuerpladserne fandtes omklædningsrum, og som en luksus dengang var der også styrtebad. Hele baneområdet var omgivet af et plankeværk, der ikke var populært blandt dem, der kun så banen udefra, idet det efter deres mening skjulte den fra vejen før så smukke udsigt over Sundet. Det havde kostet det ikke ringe beløb af 40.000 kroner at anlægge denne cyklebane.

Søndag den 16. juni 1895, en strålende solskinsdag, kunne Helsingør Cyklebane indvies. Allerede om formiddagen samledes cykleklubbens bestyrelse, medlemmer fra byrådet og andre ledere, af hvilke kan nævnes

sagfører Due fra Klubben Cyklstens bane ved Bernstorffsvej, dr. Lange fra DBC's bane i Ordrup og forretningsfører Wistoft fra Aarhusbanen, til en frokost i banens restaurant. Borgmesteren, overdommer Philip P. Rosenstand, udtalte ved denne lejlighed, at han håbede, at banen, der også havde haft modstandere – det ville han ikke skjule – (omend ikke i byrådet), skulle blive til gavn for klubben og sluttede med et leve for denne. Kl. 16.30 startede løbene, der havde samlet omkring 5.000 tilskuere og derved gav en totalisatoromsætning på ca. 8.000 kroner. »Flag fra Hus til Hus viste i Gaar at Helsingør følte den utvivlsomt ikke ringe Betydning, det kunne have for den som Turistby, at »Dansk Cykle Ring« havde anlagt sin nye Bane paa Marienlyst's Terræn«. Dette skrev Helsingørs Avis som indledning til referatet fra dette første cykleløb. Der blev kørt cykleløb på banen 3-6 gange årligt. I banens første år blev der kørt 7 løb, året efter 4 løb og 5 løb i 1897. Sæsonen startede i juni eller juli, men banen var åben for træning nogen tid før og iøvrigt åben hver aften og hele søndagen. Alle former for cykleløb, sprint, tidskørsler over forskellige distancer, linieløb, motorpace og meget mere blev kørt på banen. Desuden blev den benyttet til anden sport som boldspil, motorløb og specielle arrangementer, som f.eks. i august 1899, hvor »Texas Tex« med en af sine 10 heste dystede mod cyklerytteren Orla Nord.

Cyklerytterne benyttede de første år af banens levetid de førnævnte »Bicycler« eller »Ordinaries«, populært

kaldet »Væltepetere«, som var cykler med et stort forhjul og et meget lille baghjul. Da man sad direkte over det store forhjul, skete der ofte styrt, og det er måske årsagen til at publikum angivelig fandt det sjovere at se cykleløbene kørt på disse cykler end på de senere »safeties«, der svarer til nutidens cykler.

Mange kendte cykleryttere kørte i årenes løb på banen, og en af de mest kendte var vel nok danskeren Thorvald Ellegaard, der vandt VM i sprint adskillige gange og i sin 31 år lange aktive karriere vandt mere end 780 sejre. For at få et indtryk af hvordan cyk-

De første løb på Cyklebanen ved Marienlyst foregik på bicycler – såkaldte væltepetere. Denne væltepeter er fra 1880'erne. Kilde: digaltalmuseum.se.

Cykelrytteren Thorvald Ellegaard (1877-1954).
Foto fra 1908. Kilde: Wikimedia Commons.

leløbene på banen foregik, følger her et uddrag af referatet i Helsingør Avis den 8. august 1897 af et af de løb, hvor Thorvald Ellegaard deltog:

»Endelig en Gang i mange Herrens Tider fik Cyklebanen Held med Vejret. Dagen i Gaar oprandt med taaget Luft, og det saa ud til baade det ene og det andet, men henad Middag kom den saa længe ventede Sol frem. Dette til Held for Væddeløbene, der Kl. 5 havde samlet ca. 2.000 Mennesker. Om-sætningen paa Totalisatoren var meget livlig. Den højeste Gevinst var 45 Kroner for 2 i første Løb. Resultaterne af Løbene saa saaledes ud: 1ste Løb,

1/2 eng. Mil. 1ste Heat, Handicap: J. Larsen, Tid 1 Min. 1 Sek 2det Løb, 1 eng. Mil, Handicap. (Løb for Provinsryttere). Som smuk Nr. 1 indkom E. Lindqvist, derefter E. Larsen og Th. Ellegaard, Tid 2.11. 3die Løb, 1 eng. Mil fra Linie. 1ste Heat: C. Rydmann og Viggo Petersen, 2.24 3/5. 2det Heat: Th. Ellegaard og Carl Rasmussen 2.42. 3die Heat: Orla Nord og Johs. Hansen, 2.54. Slutheatet: Orla Nord som Nr. 1, Th. Ellegaard og Johs. Hansen. 4de Løb, 10 Kilometer, 25 Omgange: Sejrherrn i dette Løb blev Th. Ellegaard, der som Følge heraf var Dagens Helt«.

Som ved vore dages cykleløb, var der også dengang drama i ny og næ. Den 21. juni 1897 bød på et forskrækeligt vejr, der dog ikke afholdt et pænt antal tilskuere fra at overvære løbene, som først startede ved femtiden: »Grundten til den sene Begyndelse var, at næsten samtlige Ryttere nedlagde Protest imod, at den bekendte Landevejsrytter Rasmussen-Tjæreby deltog i Løbene; man paastod, at han under Stjerneløbet i Roskilde havde benyttet Pacemaker. Den rette Grund var dog imidlertid vistnok den, at Rasmussen-Tjæreby har vist sig at være en aldeles glimrende Banerytter, og d'Hrr., der ikke vilde køre med ham, vare sikkert ængstelige for, at han skulde blive Favorit. I det hele taget synes Chikaneriet at være den mest udviklede Egenskab hos Rytterne; saaledes blev man flere Gange Vidne til, at Spidserne paa temmelig ufin Maade generede Rytteren Larsen fra Helsingør, der som bekendt i Aarhus gav d'Hrr. Bevis paa Overlegenhed saavel i Udholdenhed som i Spurt«.

Interessen for at se disse væddeløb på cyklebanen var i de første år stor. De 5.000 tilskuere på indvielsesdagen blev dog aldrig overgået, men et antal på 2.500 var ikke unormalt, og en totalisatoromsætning på op mod 6-700 kr. var resultatet efter en af de gode dage. I 1898 begyndte det imidlertid at gå ned ad bakke for banen, og det år blev der ikke kørt cykleløb. I december 1898 blev købmand Mohr enejer af banen og dannede i oktober året efter aktieselskabet »Helsingørs Cyklebane«, og banens drift blev overtaget af et ligeledes dannet selskab »Nord-sjællands Sportsklub«. Kommunen ønskede dog, at grunden fortsat skulle være udlejet til Mohr, da man anså dette forhold for det sikreste. Der var iøvrigt en del diskussion om spørgsmålet om banens beståen ved det pågældende byrådsmøde, og her udtalte Lærer M. Jensen: »Hvis nogle af Medlemmerne, der i sin Tid var med til Arrangementet angaaende Cyklebanen, havde troet, at denne skulde skaffe en Mængde Fremmede til Byen, saa ere de vel nu kurerede; thi det ser sløjt ud det hele. Sagen blev jo i sin Tid pousseret frem som en Samfundssag, og Byraadet stillede sig derfor velvilligt. Det er alligevel gaaet ned ad Bakke med Banen, og man maatte næsten ønske at den var ude af Verden. Naar Udvalget alligevel anbefaler at give Hr. Mohr Lejemaal paa favorable Betingelser, er det, fordi han er stærkt pæknært interesseret i Banen«.

Borgmesteren var mere positivt indstillet og mente, at grunden til banens problemer måtte gives hos den cykle-

Søndag d. 6. August 1899 Kl. 5 Em.:
Texas Tex paa Cyklebanen i Helsingør.
 (Cowboys fra Mexico.)

Storartet Sensation! Høste- og Dreseur! Fremstilling af det vilde Liv paa Hesteryggen i Prærierne (det fjerde Veste). samt VÆDELOB over en Distance af fire danske Mil (ca. 30 Kilm.) mellem Texas Tex og den kendte Cyklytter Orla Nord.

Texas Tex bonyttbr. under. Lobet 10. Høste.
 Entré: Sæddelplads 1 Kr., 2den Plads 50 Øre, Tribune 50 Øre extra.
 Hverde man ikke medtages.

Cyklebanen benyttedes også til andre former for arrangementer. Et af de helt specielle var nok dysten mellem Texas Tex og cyklytteren Orla Nord i august 1899. Orla Nord vandt senere bronze i bane-VM for amatører i Rom 1902. Annonce i Helsingør Avis.

klub, der tidligere drev banen. I 1898 blev der, som nævnt, overhovedet ikke kørt cykleløb på banen, men året efter forsøgte man igen. Det første løb, den 27. august 1899, blev besøgt af omkring 600 mennesker, og det næste løb, den 10. september, havde kun 3-400 tilskuere. »Det er saaledes tydeligt at mærke, at Publikums Interesse for Cyklesporten er stærkt aftagende«, skrev Helsingørs Avis om dette løb. Der var utvivlsomt noget om snakken, og det var ikke blot tilfældet i provinsen, men også i København. Banen på Bernstorffsgade blev nedlagt i 1904, og Ordrupbanen havde også sine problemer, men lukkede ikke desto mindre først i 2000. Cykleløbene i Helsingør fortsattes indtil 1904 med et tilskuerantal på gennemsnitlig 200. I august 1903 arrangerede cykleklubben »Hamlet« løb på banen for ca. 200 tilskuere, og i 1904 var det cykleklubben »H.B.C.« der stod for arrangementerne. I de år var de nyindførte motorløb på banen det, der tiltrak publikums opmærksomhed, så no-

get af årsagen til den dalende interesse for cyklesporten skulle måske findes i folks stigende interesse for det nye tekniske vidunder, automobilet.

Løbene på cyklebanen den 21. august 1904 fik i hvert fald følgende kommentar fra Helsingør Avis: »I motorløbet, der vakte mest Interesse, sejrede Carl Jönsson fra Helsingborg på »Kärnan Motor...« 1904 var året, hvor de sidste cykleløb på Helsingør Cyklebane blev kørt; det var i alt 4 løb, der ikke tiltrak den store opmærksomhed. Helsingørs Avis »hjælp« det år med at propagandere for banens eksistens. F.eks. sluttede et referat fra løbet den 21. august 1904 således: »Naar Klubben næste Gang afholder Løb, haabe vi at se en større Tilskuerskare, thi man fortryder absolut ikke et Besøg paa Banen«. Det sidste løb blev kørt den 8. september 1904, og kun omkring 100 tilskuere havde trodset regnen, og bedre blev det ikke, at flere af de københavnske ryttere var udeblevet: »De fleste Præmier vandtes derfor af helsingoranere, af hvilke Schrøder tog Løvens Part. Løbene gennemførtes i Løbet af 2 Timer, og om Aftenen samledes Rytterne med deres Damer til et Fællesmaal-tid med efterfølgende Bal i National.«

Banen var derefter ude af drift i 2 år, og den 30. august 1906 meddelte Henrik F. S. Mohr, at han ønskede at opsigte lejemålet på grunden, hvorpå banen var beliggende. Han foreslog, at kommunen kunne købe banens cementdække, der kunne hugges op til skærver og bruges til vejmateriale. Kommunen ønskede imidlertid ikke på nogen måde at overtage banen, da forud-

sætningen for lejemålets indgåelse var, at lejerne »ved Lejemaalets Ophør skal fjerne samtlige Bygninger og Plankeværker, samt ryddeliggøre og jævne Pladsen, saaledes ogsaa at opbryde og fjerne Betonbanen«. Man vedtog derfor, at Mohr selv måtte sørge for, at banen blev revet ned, men at sandbankerne, der var kørt på som udfyldning i svingene, blev fjernet af kommunen mod betaling fra Mohr.

Der var i tiden omkring 1906 planer om at flytte Øresundshospitalet ud på arealet, og senere, i 1909-13, overvejede man at anlægge en sportsplads, hvortil der endog i 1910 var udarbejdet planer, men ingen af delene blev gennemført. Man valgte i stedet at leje arealet ud til jordbrugere; først mejerist S. Sørensen i 1913 og fra 1917 til jordbruger Niels Olsen, der ejede den lille gård Fredly på Gl. Hellebækvej. En del år senere blev området beplantet og siden af helsingoranerne kaldt Marienlystskoven. Kun voldene fra banelegemet og opfyldningen under bygningerne står i dag tilbage som mindet om den tid, da Helsingør havde Danmarks største cyklebane.

Kilder:

Peder Christensen: Historisk-financiel Oversigt over Helsingør Kommune gennem 100 Aar efter Sundtoldstiden. 1941.

Helsingør Avis 1895, 1897, 1899, 1900 og 1907.

Helsingør Byråds Forhandlinger 1895, 1896, 1898, 1899, 1907.

Vejviser for Helsingør 1903-1907.

Museerne Helsingørs Nyhedsbrev

En milepæl er passeret for Museerne Helsingør

Museerne Helsingør har fået en ny vision: Porten til historien, porten til verden, porten til byen. Visionen sætter retning for de næste fem år. Når vi kalder visionen »porten til« er det ikke kun, fordi et museum altid er en portal til nye erkendelser, men også fordi museet fremover skal være det fysiske rum, man passerer igennem og klædes på til at opleve og forstå Helsingørs velbevarede kulturarv. Museet skal tale ud i byrummet og byrummet skal tale ind i museet. Der skal være en tæt forbindelse mellem museet inden for murene og oplevelsen udenfor murene.

- Helsingør: Museerne i Helsingør skal være en port til historien, der forbinder nutidens mennesker med det levede liv i Helsingør på tværs af tid.
- Museerne i Helsingør skal være en port til verden, der sætter nye standarder for det lokale, kulturhistoriske museum, der placerer Helsingør i en lokal, national og international bevidsthed.
- Museerne i Helsingør skal være en port til byen, der også giver lyst til at opleve fortiden uden for museets mure.

Med vores nye vision på plads kan vi sætte retningen for forårets og sommerens aktiviteter og events på alle tre lokalhistoriske museer i bykernen. I hele juli måned har alle museerne åbent hver dag fra kl. 11-15.

Med specielt fokus på Skibsklarerergaarden tilbydes mange historiske aktiviteter for alle aldre.

I de fire sommeruger i juli bliver Skibsklarerergaarden og området omkring en levende sundtoldsby, hvor gæster kan opleve små flige af, hvordan det var at ankomme til Helsingør i starten af 1800- tallet, med historier, smage, lege, aktiviteter og god stemning.

På Værftsmuseet bliver der alle dage i sommerugerne mulighed for at prøve håndværk på Den Røde Plads. Derudover afholdes det populære arrangement For Fuld Skrue igen i år med skibsbygning og festlig Stabelafløb med dertilhørende fest og musik d. 14 og 15. juli.

Bymuseet holder også sommeråbent alle dage i juli fra kl. 11-15.

Vi ses i Helsingør – Porten til historien – verden og byen.

MUSEERNE HELINGØR

PORTEN TIL

BYEN VERDEN HISTORIEN

VIL DU MED?

